

AGDERSEMINARET
2016

BERIT EIDE JOHNSEN (red.)

På vandring og på flukt

MIGRASJON I HISTORISK PERSPEKTIV

KAPITTEL 5

Nordmenn i Minneapolis-St. Paul

Faser i norskamerikansk samfunnsutvikling 1849–1940

David Mauk

I dette kapitlet rettes søkelyset mot det norskamerikanske samfunnslivet i Minneapolis-St. Paul mellom 1849 og 1940. Det tar utgangspunkt i et prosjekt som er finansiert av *The Norwegian-American Historical Association* (NAHA) og *Minnesota Historical Society* (MNHS). Tittelen på prosjektet er «*The Twin City History Project*» (TCHP), tvillingbyenes historiske prosjekt.

Målsettingen med prosjektet har vært å utforske historien til nordmenns virke i tvillingbyene Minneapolis og St. Paul fra byenes opprinnelse og fram til 2000. En bok med foreløpig tittel *The Heart of the Heartland: Ethnic Relations in the 'Capital' of Norwegian America, 1849–2000* er under utgivelse. Fokus i dette kapitlet er en kronologisk periodisering, nærmere bestemt en oversikt over fasene i norske samfunnsdannelser i disse byene fram til 1940. De siste tiårene fram mot årtusenskiftet vil ikke bli omtalt. Dessuten vies mindre oppmerksomhet til årsakene til emigrasjonen fra Norge, mønstrene i spredningen av emigranter og bølgene i norsk emigrasjon. Derimot vil nordmenns migrasjon internt i USA, på veien til tvillingbyene, inngå som en del av den følgende diskusjonen.

En oversikt over seks distinkte faser i de norske samfunnsdannelsene skisseres i bokmanuskriptet: livet som midlertidig bosatte immigranter i Minnesotas tidlige tettsteder langs Mississippielven, 1849–1869; livet i de skandinaviske immigrantkoloniene, 1869–1914; forholdet mellom ulike grupper i en etnisk hovedstad, dvs. det ledende norskamerikanske lokalsamfunnet i USA, 1914–1925; sosiale relasjoner i et godt etablert, men samtidig presset etnisk samfunn, 1925–1940; interetniske forhold i et alderspreget, geografisk spredt etnisk samfunn med innflytelsesrike eliter, 1940–1975; norskamerikanske tiltak for å opprettholde en post-etnisk *ancestry*-gruppe i et storbyområde, 1975–2000. De to siste fasene blir som sagt ikke nærmere omtalt.

Den brede historiske konteksten

Bakgrunnen for at folk flyttet til tettstedene langs Mississippielven var at norske immigranter hadde slått seg ned i det landlige Illinois, Wisconsin, Iowa, samt Sør- og Nord-Dakota mellom 1825 og 1870-tallet. Undersøkelser av norske emigrantprotokoller, amerikanske folketellinger og norskamerikanske kirkearkiver viser at det store flertallet av nordmenn som slo seg ned i Minneapolis og St. Paul, først bodde i disse delstatenes landlige jordbruksområder. I 1880-årene nådde både den norske innvandringen til USA og byenes vekst et høydepunkt, men i dette tiåret kom kun en fjerdedel av de norskfødte innflytterne til Minneapolis-St. Paul direkte fra Norge. Hele 71 prosent kom fra små steder og landlige distrikter i de nevnte delstatene i Midtvesten. Med andre ord er historien om nordmenn i tvillingbyene hovedsakelig en fortelling om den urbaniseringen som fulgte i kjølvannet av en tidligere migrasjon fra Norge til USA, og som først ga seg utslag i bosetning i jordbruksdistrikter.¹

Det er viktig å huske hvilke historiske prosesser som lå bak tvillingbyenes opprinnelse og nordmennenes bosetninger der, fordi de tidlige immigrantene i Midtvesten var medvirkende i noen av de helt sentrale prosessene i amerikansk historie før de bosatte seg i byene. Deres bosetning var en del av den amerikanske nasjonsbyggingen som foregikk på bekostning av de innfødtes kultur og samfunn. Indianerne ble presset vestover av amerikanske

1 U. S. Census of Population, St. Paul og Minneapolis, 1880: 538–541; 1890, 670–673, viser en økning på 12 850 norskfødte i løpet av tiåret. I det samme tidsrom utvandret 3 014 nordmenn fra Christiania, Bergen, Stavanger og Trondheim med en av Tvillingbyene som reisemål.

hærstyrker, amerikanske settlere og immigranter fra Nordvest-Europa. Nordmenn var blant de første immigrantgruppene som deltok i denne gigantiske annekteringen av landområder fra kontinentets innfødte. Hovedstrømmen i den hvite koloniseringen fulgte indianernes militære tap, som ble etterfulgt av forhandlinger mellom seierherrene og utvalgte høvdinger om overgivelse av store landområder. I bytte for dette skulle de innfødte få årlige pengeutbetalinger, og dette ble kombinert med løfter om beskyttelse og matforsyninger til reservatene. Når en slik traktat var undertegnet, ordnet amerikanske myndigheter en rask overføring av det frigitte landområdet til settlere.²

Fordi det norske bosetningsmønsteret var mer ruralt enn andre immigrantgrupper, representerte det i særlig grad de hvites spredning vestover, med påfølgende okkupasjon av de innfødtes land. I disse årene var nordmenns emigrasjon til USA i overveiende grad en bevegelse fra et ruralt opphav til en rural destinasjon – altså en migrasjon fra jordbruksdistrikter i Norge til landbruksområder i ytterkantene av den hvite bosetningen i de nordlige delene av Midtvesten. Etter hvert som denne grensen ble flyttet vestover, fulgte norske bosetninger i områdene fra Illinois til Wisconsin, Iowa, Minnesota og videre til Sør- og Nord-Dakota. Nykommere fra Norge og andre generasjons norsk-amerikanere etablerte seg på gårder lengre vest.³

Mange norske immigranter tilegnet seg amerikanske holdninger og vaner mens de deltok i denne landovertakelsen. Det gjaldt å tilpasse seg flertallets oppfatninger og fremgangsmåter. Orm Øverland har gjennom en undersøkelse av en norsk immigrants brev til Norge vist hvordan oppfatningene av innfødte og andre ikke-hvite gjennomgikk en forandring. Brevene viser en økende grad av rasistisk distanse til de ikke-hvite parallelt med at immigranten integrerte seg i de hvites samfunn. Odd Lovoll har vist hvordan norske immigranter, i konkurransen om å kapre det beste jordbrukslandet før det ble tatt av andre settlere, lærte å gjøre krav på jordstykker *før* en traktat mellom amerikanske myndigheter og de innfødtes ledere gjorde det lovlig. De ble såkalte *squatters*, noe som innebar at de slo seg ned på et jordstykke uten hjemmel, og at de forsvarte dette landkravet ved å organisere gjenger av naboer som var i samme situasjon. Føderal lov godkjente *squatting* gjennom en spesiell

2 Kane og Ominsky 1983: 5, 11. Blegen 1963: 5–7. Gilman 1991: 80–86. Gilman 1998: 151–158.

3 Qualey, 1938: 97–99. Lovoll 1984: 118–121.

lovgivning (*preemption laws*). Dette ga settlere på jordstykker uten hjemmel første rett til å bli lovlige eiere av disse.⁴

De fleste norskfødte immigranter ble altså amerikaniserte allerede før de ankom det urbane senteret. De lærte seg amerikansk-engelsk, tilegnet seg amerikanske holdninger og identifiserte seg som amerikanske pionerer på *homesteads* i grensetraktene mot de innfødtes territorium i vest. I 1861–1862 ble noen av dem offer for de innfødtes angrep da Dakota-folket gikk til krig mot de hvites regime på reservatet ikke langt fra dagens tvillingbyer. Noen hvite flyktet østover. Andre deltok som soldater i den amerikanske borgerkrigen 1861–1865. I etterkant av krigen flyttet flere og flere norske immigranter til Minneapolis og St. Paul. Men før de ble byfolk, kunne mange av dem med rette identifisere seg som selve arketyper på amerikanere. Og deres rolle i byggingen av delstaten ble heller ikke glemt. Til 100-årsjubileet for Minnesota i 1958 ble for eksempel en norsk families *homestead* rekonstruert og åpnet som turistattraksjon.⁵

Urbaniseringsbølger fant sted gjentatte ganger fra 1870-åra og fram til 2000. Migrasjonen inn til byene var forårsaket av insektplager, dårlige avlinger, synkende priser på jordbruksprodukter og kanskje mest av alt mekaniseringen av jordbruket som gjorde mange gårdsarbeidere overflødige. Byenes økonomi var avhengig av skogs- og jordbruksprodukter fra den omliggende regionen. Samtidig vokste byenes tiltrekningskraft gjennom en rekke arbeidsmarkeds- og utdanningsmuligheter. Norskamerikanere fortsatte å flytte inn til byene fram til 2000, men etter andre verdenskrig flyttet en økende andel direkte til byenes mange forsteder. Gjennom hele perioden som dekkes av denne undersøkelsen, ble nære slektsforbindelser mellom by og land vedlikeholdt. Familiehistorier som ble overlevert fra en generasjon til en annen, bevarte gode minner fra fortiden på gårdene.⁶

4 Holand 1908: 375–378. Lovoll 1984:137–139. Øverland 2004: 132–141.

5 Et moderat overslag fra Minnesotas liste i 1958 over drepte i Dakotakrigen 104 år tidligere er at 67 (12,7 %) av de 531 hvite som døde, hadde skandinaviske etternavn, som er omkring to ganger så mange som andelen av skandinaviskfødte i den første folketellingen for delstaten i 1860. Listen ble utarbeidet i anledning Minnesotas 100-årsjubileum. «Known Military and Civilian Dead during the Minnesota Sioux Massacre in 1862» (uten år) red, Woolworth 1998. Anderson og Woolworth, 1988: 12–14, 16–17. Anderson 1997: 242–243.

6 Forfatteren og to forskningsassistenter har foretatt 152 dybdeintervjuer av forskjellige personer i Minneapolis og St. Paul, ofte representert ved flere medlemmer av samme familie. De ble spurt om en rekke emner, inkludert familiehistorie over 3–4 generasjoner.

Den første samfunnsfasen: Midlertidige bosatte immigranter i tettstedene langs Mississippielven, 1849-1869

Den norskamerikanske samfunnsdannelsen i de tidlige tettstedene langs Mississippielven mellom 1849 og 1869 hadde sitt utgangspunkt i statusen til norskfødte immigranter som for det meste var midlertidig bosatte deler av befolkningen. St. Paul vokste fram på 1840-tallet ved dampbåtens endestasjon. Et tiår senere ble elvens eneste foss utgangspunkt for tettstedene St. Anthony og Minneapolis (som ble slått sammen i 1872). På den tiden da de innfødte ble presset over til vestsiden av elven, opplevde disse tettstedene en sterk ekspansjon, forårsaket av en strøm av hvite bosettere. På grunn av strategisk plassering og rask vekst kunne tettstedene tilby arbeid for nykommere fra områdene lengre øst, og de fungerte dermed som midlertidige stoppesteder for folk på vei vestover til de nylig okkuperte jordbruksdistriktene der.⁷

Den skiftende befolkningen, inkludert den norske kontingenten, besto vanligvis av unge, ugifte menn og kvinner mellom 20 og 30 år. Mange av dem planla kun å oppholde seg i elvetettstedene til de hadde spart opp såpass mye penger at de kunne kjøpe land lenger vest. I mellomtiden ble de sysselsatt som ufaglært eller delvis faglært arbeidskraft i vei- og byggeprosjekter, eller de tok tjeneste som hushjelper. En sammenlignende analyse av adresser som forekommer i byenes adressebøker (*city directories*) og i skandinavisk-amerikanske kirkearkiver, har gjort det mulig å identifisere flere nordmenn og svensker samt noen få dansker. De fleste av dem bodde på pensjonater der noen av de skandinaviske kvinnene jobbet. Det var gjerne flere skandinaver samlet på et slikt sted. Enkelte fikk seg rom i etasjen over butikker, forretninger eller barer midt i byen. En mindre del av kvinnene bodde hjemme hos familiene som ansatte dem. Noen fikk tjeneste hos kjente ledere eller gjorde seg bemerket hos metodistiske eller lutherske prester. Andre skrev om dem, slik at de ble husket gjennom generasjoner.⁸ Vi vet i dag at disse slo seg ned i byområdet og stiftet familie der.

7 Williams 1876: 40-47, 410-412, 414. Blegen 1963: 252-255. Shutter 1923: 289-290, 318.

8 Basert på en statistisk analyse av opplysninger om skandinaviske etternavn for beboere i Newson and Barton, *St. Paul City Directory, 1858-1859*, St. Paul og Chamberlin, *St. Anthony and Minneapolis City Directory 1859-1860*, Minneapolis, 1860.

De som ble igjen i byene, var del av en minoritet som sakte men sikkert dannet en mer stabil kjerne i et meget skiftende norskamerikansk immigrantmiljø. De hadde omgang med andre skandinaver i kneiper, på pensjonater og i de første skandinaviske menighetene. Til å begynne med var kirkene pan-skandinaviske, fordi antall medlemmer fra hver enkelt nasjonalitet ikke var tilstrekkelig til å etablere en egen menighet for hver av dem. Av den grunn var institusjonslivet i den første samfunnsfasen mer pan-skandinavisk enn i påfølgende faser. De første sekulære fritidsorganisasjonene, og til og med den første feiringen av 17. mai i 1869, var pan-skandinavisk. Kirkene ble startet av prester som kom inn til de fremvoksende byene fra landområdene rundt, der nordmenn og svensker tidligere hadde etablert menigheter. Religiøs ledelse fra landlige menigheter er ett av mange eksempler på hvordan denne første fasen av urban norskamerikansk samfunnsdannelse var avhengig av den tidligere, rurale skandinaviske diasporaen i regionen. Den viktigste grunnen til at regionen rundt tvillingbyene fortsatte å ha betydning for norskamerikansk liv i Minneapolis-St. Paul, var den skiftende, men nærmest konstante migrasjonen fra land til by gjennom hele 150-årsperioden. Alle de demografiske gruppene i landsdelen deltok i urbaniseringen, men norsk bosetning i hele USA var konsentrert mot det nordlige Midtvesten, som «sognet til» tvillingbyene. Av den grunn ble de to byene spesielt viktige for denne nasjonalitetsgruppen.⁹

Innledningskapitlene til byenes adressebøker fra årene like før den amerikanske borgerkrigen gir tydelig uttrykk for datidens oppfatninger og holdninger knyttet til lokale befolkningsgrupper. I adresseboken til St. Paul beskrev redaktøren en *New England «Yankee»-elite*, som gjorde seg gjeldende ved siden av irske, tyske og franske immigrantsamfunn. Den lille, men voksende skandinaviske befolkningen fikk derimot liten omtale. Tilsvarende omtale av Minneapolis for årene 1859–1860 la enda mer vekt på yankee-ene som det dominerende segmentet i byen, og gjorde narr av utlendinger med følgende fiktive tyske personlighet i listen over beboere: «h[ome] 2nd btw Wood and St. Paul,» «Sphikenshpokenblungerfonger, Hans Von, Main Street, nr sidewalk».¹⁰

9 Erickson, «Scandinavian Methodist Episcopal Church, St. Paul, MN, Members, 1853–1860», 164–167. Hansen 1956: 21–22, 26–27.

10 Newson and Barton: 1858–1859, 22. Chamberlin, St. 1859–1860: 118.

Den andre samfunnsfasen: Skandinaviske immigranterkolonier, 1869–1914

I de 46 årene mellom 1869 og 1914 satte norsk- og svenskfødte immigranter sitt preg på tvillingbyene. Til sammen utgjorde de en svært stor fremmedfødt befolkningsgruppe. Den vokste fram i 1880-åra, og kapret viktige stillinger i bylivet gjennom de neste 20 årene. Kombinasjonen av fremmed morsmål, konsentrert bosetning, felles kulturtrekk og yrkesmessig tilhørighet i arbeiderklassen gjorde at de skandinaviske immigrantsamfunnene lot seg identifisere som «kolonier», dvs. ufullstendig integrerte fremmedkulturer.

I denne perioden utviklet de to tettstedene ved Mississippielven, Minneapolis og St. Paul, seg til å bli to av de største byene i USA. Samtidig fikk de sin distinkte demografiske profil ved at veksten sammenfalt med høydepunktet i den skandinaviske-amerikanske migrasjonen fra de omliggende regionene og de største innvandringsbølgene direkte fra Skandinavia til byene. Toppene var i 1880-åra og 1900–1914. Især ble 1880-åra et demografisk vendepunkt. I løpet av dette tiåret opplevde Minneapolis en femdobling av første- og andregenerasjons nordmenn og en seksdobling av første- og andregenerasjons svensker. I St. Paul var det en tredobling av antall norske immigranter og deres barn og en femdobling av antall svensker. I 1880 var byenes befolkning av norske innvandrere født i Norge dobbelt så høy som den lokale befolkningen av norskfødte i USA. Ti år senere var situasjonen nærmest motsatt; antallet andregenerasjons nordmenn i byene var da blitt flere prosent høyere enn antall norskfødte. I 1890 utgjorde summen av de to generasjonene av nordmenn, pluss den enda større gruppen av svensker, nesten halvparten (46,2 prosent) av befolkningen i Minneapolis og over en fjerdedel (27 prosent) av St. Pauls beboere. (Se tabell.)

Ingen annen amerikansk storby ble i denne perioden i så stor grad dominert av skandinaver eller av kun to immigrantgrupper. Svensk-amerikanere var den største gruppen gjennom hele perioden. Det fantes i tillegg et relativt lite dansk-amerikansk samfunn i byene, og i 1890 en liten tredjegenerasjonsgruppe av norsk- og svenskamerikanere. I 1910 utgjorde første- og andregenerasjons norsk- og svenskamerikanere fremdeles over 29 prosent av Minneapolis' innbyggere, mot nesten 16 prosent for St. Paul. Mellom 1910 og 1920 ble antall tredjegenerasjons nordmenn i USA større enn foreldre- og besteforeldregenerasjonen, i henhold til statistikk utarbeidet av den norskamerikanske historikeren Olaf M. Norlie. Dessverre er hans tall for tredje generasjon kun estimater, ettersom amerikanske

folketellinger ikke registrerte opplysninger om fremmedfødtes barnebarn. Men poenget her er at det samlede antall skandinaviske amerikanere fra første til tredje generasjon fremdeles utgjorde en stor andel av byenes befolkning i 1914.¹¹

Som følge av disse befolkningsmessige omstendighetene kan dette halve århundret karakteriseres som en glansperiode for de skandinaviske immigrantkoloniene i tvillingbyene. I denne fasen representerte de fremmedfødte og deres barns skandinaviske kultur en viktig side ved dagliglivet for mange av dem som bodde i de lokale skandinaviske nabolagene. De snakket hjemlandets språk hjemme, i sine kirker og foreninger, i butikkene og på gata. Mange var kun engelsktalende på jobb eller på skolen. De var dessuten mange nok til at det fantes et skandinaviskspråklig arbeidsmarked. Frikirkens *Augsburg Seminarium* i Cedar-Riverside og norske sykehus i de to byene åpnet muligheter for høyere utdanning på morsmålet.¹²

At nordmenn og svensker forsto hverandres språk, delte kulturtrekk som protestantisme, hadde beslektede politiske institusjoner samt likheter i folkedrakt, håndverk og populærmusikk, gjorde deres samarbeid i Amerika relativt lett. Fritidsaktivitetene i koloniene dekket alle tidens vanlige behov og interesser – idrettsklubber, kor og dramagrupper, et bredt spekter av politiske grupperinger, avholdsforeninger, kvinneforeninger, med alt fra syklubber og velferdsorganisasjoner til stemmerettsassosiasjoner, i tillegg til andre fritidssysler. Mennesker fra de nordiske landene bodde spredt rundt i byene, men dannet også konsentrerte skandinaviske nabolag i det nordlige og nordøstlige Minneapolis og i sydbyens Cedar-Riverside-distrikt. Carl G.O. Hansen, som ble redaktør for byenes største norskspråklige avis, vokste opp i dette distriktet og mintes hvordan det lokale samfunnet fulgte skandinavenes daglige rytme. På arbeidsdagene gikk det hver morgen et skandinavisktalende «matboks-tog» forbi, fordi såpass mange «landsmenn» jobbet i gangavstand fra sine bosteder i distriktet. Rett etter arbeidstid ble det mye leven i Cedar-Riversides mange kneiper og barer. Om søndagene hørte man de nordiske språkene i strømmen av kirkefolk på vei til gudstjeneste.¹³

I St. Paul, i det norske Mount Airy-distriktet i nærheten av dagens delstats-hovedstad, i en del skandinaviske «lommer» i forretningsgatene i området rundt sentrum av byen, i fattigmansområdet «Svenskdalen» og på den hovedsakelig svenske østsiden av byen gjorde skandinavenes seg bemerket med sin tilstedeværelse. Hverdagslivet i disse bydelene bar tydelig preg av

11 Foner 2000: 1, 6, 10. Norlie 1925: 311–313.

12 Hansen, 1956: 38–40, 50–54. Mauk 2005: 187–200. Chrislock 1984: 93–110.

13 Hansen 1956: 52, 57, 146, 151–152. Mauk 2005: 89–90.

befolkningens karakter, på samme måte som vi har sett i Cedar-Riverside. Skandinaver utgjorde den mest synlige delen av byenes arbeidsstokk. For eksempel beskrev Lincoln Steffens, som utførte undersøkende journalistikk om flere amerikanske storbyer i *The Shame of the Cities*, Minneapolis som en Ny England-by på prærien hvor yankee-ene representerte samfunnslegemets hode, mens skandinaverne var dets kjempestore, hardtarbeidende kropp. På østsiden av St. Paul og i Cedar-Riverside var de fleste politikonstablene og brannmennene, og som oftest også bystyrerepresentantene, norske eller svenske immigranter. Utenfor de skandinaviske immigranddistriktene, på ordføreren kontor, og i byenes private forretningssektorer regjerte *yankee*-elitene.¹⁴

I delstatens hovedstad var en nordmann, Johan Larsen fra Mount Airy, ansvarlig for byens innkjøp i 1890-åra og i tiden rett etter århundreskiftet. Mellom 1890 og 1910 var Lars Rand representant for Cedar-Riverside i bystyret til Minneapolis, hvor han i effektivt samarbeid med en tysk-amerikansk representant gikk inn for å opprettholde barenes rett til å servere alkoholholdig drikke på søndager. Et systematisk studium av folketellinger og norsk-språklige avisarkiver viser at det bodde nordmenn både i velstående og fattige bydeler. En liten profesjonell elite av professorer, leger, advokater og ingeniører, pluss noen få velstående entreprenører, ledet an i et immigranddominert samfunn som inkluderte alle sosioøkonomiske klasser. *Augsburg Seminary* og den profesjonelle elitens ledelse gjorde seg gjeldende i bibliotek- og skolestyret i Minneapolis. Norskfødte ingeniører i begge byer var ansvarlige for broer over Mississippielven og konstruksjon av vann- og avfallssystemer.¹⁵

Den skandinaviskkættede befolkningen var så stor at byenes liv tok farge av deres høytider, blant annet *Svenskarnas Dag* og 17. mai. I 1914 ble 100-årsjubileet for den norske grunnloven feiret med pomp og prakt i hele fire dager, etter initiativ fra byenes forretningsfolk og regionens politiske elite. Norskamerikanere fra hele det nordlige Midtvesten kom sammen for å feire jubileet på Minnesotas messeområde og festplass i Midway, beliggende i området mellom de to byene. I tillegg ble de sterke båndene til hjemlandet frisket opp og tydeliggjort ved at titusener av norskamerikanere fra Minneapolis-St. Paul reiste til Norge det året.¹⁶

14 Mauk 2005: 197–198. Steffens 1904: 43. Rice 1981: 248–276.

15 Intervju med Ione Kadden, Dolores King, James Stolpestad, Eunice Baker, 12. juni 2000. Mauk 2012: 275–294. Føderale folketellingsmanuskripter, 1880, 1900 og 1920 for Minneapolis-St. Paul, systematiske utvalg på 10 og 20 prosent utført av Twin City History Project, i samarbeid med Universitetet i Minnesota, Historisk institutt, Det nord-amerikanske befolkningsprosjektet.

16 Olson 2013: 94–95. Odd S. Lovoll 2009: 47.

Første- og andregenerasjons norsk- og svenskamerikanere i Minneapolis-St. Paul

	1880	1890	1900	1910	1920
Minneapolis	46 887	164 738	202 718	301 408	380 582
Norskfødte	2 651	12 624	11 532	16 401	16 389
Prosent av byen	5,7	7,7	5,7	5,4	4,3
Barn av norskfødte	1 273	17 839	22 182	17 870	24 901
Prosent andregenerasjon	2,7	10,8	10,9	5,9	6,5
Total prosent av byen	8,7	18,5	16,6	11,3	10,8
Svenskfødte	3 188	19 398	20 035	26 477	26 515
Prosent av byen	6,8	11,8	9,9	8,8	8,1
Barn av svenskfødte	*	26 122	35 740	26 768	34 805
Prosent andregenerasjon	*	15,9	17,6	9,0	9,2
Total prosent av byen	*	27,7	27,5	17,8	17,3
Skandinaver, total prosent av byen	*	46,2	44,1	29,1	28,1
St. Paul	41 473	133 156	163 065	214 744	234 698
Norskfødte	664	3 521	2 900	4 063	3 818
Prosent av byen	1,6	2,6	1,8	1,9	1,6
Barn av norskfødte	238	5 014	6 144	5 321	6 732
Prosent andregenerasjon	6,0	3,8	3,8	2,5	2,9
Total prosent av byen	2,2	6,4	5,6	4,4	4,5
Svenskfødte	1 897	11 787	9 852	11 335	9 912
Prosent av byen	4,6	8,9	6,0	5,3	4,2
Barn av svenskfødte	*	15 542	18 695	13 305	14 246
Prosent andregenerasjon	*	11,7	11,5	6,2	6,1
Total prosent av byen	*	20,6	17,5	11,5	10,3
Skandinaver, total prosent av byen		27	23,1	15,9	14,8

*Manglende tall

Kilde: United States Federal Census for Minneapolis-St. Paul, 1880–1920

Den tredje samfunnsfasen: En etnisk hovedstad i USA, 1914-1925

Tredje fase av det norskamerikanske samfunnslivet i Minneapolis-St. Paul karakteriseres av to vesentlige endringer. For det første skjedde det en demografisk overgang som medførte at norskamerikanerne må kunne karakteriseres som en *etnisk gruppe*. Dette skjedde fordi større andeler av norskamerikanerne fikk status som tredje generasjons nordmenn. O.M. Norlie har anslått at tredje generasjon i 1920 var halvannen gang så stor (1,49) som andre generasjon og nesten tre ganger så stor (2,73) som immigrantgenerasjonen. Som barnebarn av dem som en gang forlot Norge, snakket disse amerikaniserte nordmennene sjelden norsk, og de manglet direkte kontakt med hjemlandet. De utviklet en hybrididentitet, som var en blanding av et noe foreldet norsk, nedarvet gjennom to generasjoner i utlendighet, og egen personlighet basert på amerikanske erfaringer og omgivelser. Som Odd Lovoll en gang metaforisk uttrykte det i samtale med undertegnede: «Den norskamerikanske kulturen er bare en smaksvariant av den amerikanske.» Denne overgangen til en etnisk del av det amerikanske samfunnet ga seg utslag på flere måter i det skandinaviske miljøet i perioden 1914 til 1925.¹⁷

Økonomisk integrasjon i det lokale arbeidsmarkedet tyder på at norskamerikanerne ikke lenger hadde yrker som bidro til å skille dem ut som en fremmed immigrantkoloni. Dette fremgår tydelig av yrkesprofilen til norskamerikanske kvinner og menn i 1920 sammenlignet med 1900. Den største kategorien (32,0 prosent) av kvinnene i lønnet arbeid i Minneapolis-St. Paul i 1900 jobbet som hushjelper. Tjue år senere var andelen kun 7,8 prosent. I 1920 var derimot den største kategorien kvinnelige lønnstakere (41,3 prosent) sysselsatt som «hvitsnipparbeidere» i skole, i butikk eller på kontor. I begynnelsen av århundret arbeidet kun åtte prosent av norskamerikanske kvinner i slike stillinger. På relativt kort tid hadde altså kvinnene fått en yrkesprofil som var omtrent den samme som for de øvrige hvite amerikanskfødte kvinnene i de to byene.¹⁸

Menn i denne etniske gruppen opplevde på lignende vis at nye arbeidsoppgaver ga dem samme yrkesprofil som andre hvite menn i byene. I 1900

17 Beregningen av generasjonenes relative størrelse er basert på tallene i Norlie 1925: 313.

18 Mauk 2011: Table 4.4., 138-139.

hadde ufaglært, manuelt arbeid i byggebransjen og metallindustrien vært det vanligste blant norskamerikanske menn. To tiår senere var det blitt vanligere med faglært fysisk arbeid, ofte med basis i videregående yrkesutdanning. Dessuten hadde andelen forretningsmenn og akademikere blitt tredoblet. Alt i alt hadde lingvistiske, kulturelle og økonomiske prosesser gjennom flere generasjoners livserfaring forandret den lokale norskamerikanske befolkningen til en integrert etnisk gruppe. Likevel er det viktig å huske at denne gruppen var en av byenes største og mest innflytelsesrike. Den hadde etablert et synlig og respektert sett av institusjoner knyttet til religion, økonomi, velferd og utdanning. Dens ledersjikt inkluderte prominente geistlige, politikere, professorer, ingeniører og medisinske fagfolk. Redaktør Carl G.O. Hansen fikk i 1917 advarsler fra noen av disse lederskikkelsene om at han i taler og redaksjonelle innlegg ikke lenger burde bruke begrepet «koloni» om det lokale norskamerikanske samfunnet, fordi, påsto de, gruppen nå var en integrert del av byenes *establishment*.¹⁹

Den andre endringen i norskamerikansk samfunnsdannelse i tvillingbyene i denne perioden var den voksende anerkjennelsen av byenes særstilling som den etniske gruppens senter eller hovedstad. Lokale skandinaviske redaktører, som svenske Alfred Söderström og norske Carl G.O. Hansen, omtalte rundt 1900 Minneapolis eller begge byene som landets skandinaviske og norskamerikanske hovedkvarter. Fra 1914 til 1925 anerkjente flere norskspråklige aviser over hele landet – i Chicago, New York, og Seattle – tvillingbyenes status som senter i det norske Amerika.²⁰

Det generelle grunnlaget for denne statusen var den store andelen av byenes og regionens befolkning som var av norsk ætt. Tabellen viser størrelsen på den lokale norskamerikanske befolkningen. I 1910 var 80 prosent av de norskfødte i USA bosatt i denne regionen. Det store flertallet av deres etterkommere bodde fremdeles i det nordlige Midtvesten i 1925. Tvillingbyene fungerte som det kommersielle og organisatoriske samlingspunktet for landsdelen. De fleste landsomspennende norskamerikanske organisasjoner og institusjoner hadde sitt hovedkvarter her.

19 Hansen, 1918: 9. Hansen forklarer i en tale at norskamerikanske ledere har bedt ham å slutte å omtale deres samfunn i byene som en «koloni».

20 Söderström 1899/2011: 89–90, 213–214. Lovoll 1984: 250–253.

Mange i den etniske gruppen søkte til Minneapolis-St. Paul i forbindelse med religiøs ledelse og utdanning. Forskjellige norskamerikanske lutherske kirkesamfunn i det nordlige Midtvesten etablerte et samlet hovedsete i byene, først i 1890 og igjen i 1917. Deres «modermentigheter», teologiske seminarer og administrasjonskontorer var alle lokalisert i tvillingbyene i denne perioden. Muligheter for høyere utdanning ved etniske institusjoner samlet norskamerikanere i byene. *Augsburg Seminarium* i Minneapolis utviklet et fireårig BA-program fra 1922. Den største landsdekkende norskamerikanske sekulære organisasjon, *Sønner av Norge* (*Sons of Norway*, SoN), ble stiftet i det nordlige Minneapolis, og hovedkvarteret for dette brorskapet forble der mens filialer ble åpnet over hele landet. *Døtre av Norge* startet også i Minneapolis. SoNs hovedmål var todelt, bevaring av norsk kultur og historie i USA og salg av personlig forsikring til medlemmer. Et annet etnisk forsikringsselskap med samme mål, *Lutheran Brotherhood*, ble startet på initiativ fra delstatens norskamerikanske forsikringsdirektør i St. Paul. Selskapet etablerte sitt hovedkvarter i Minneapolis, hvorfra det opprettet kontorer over hele USA. Selv mange av bygdelagene, som var ruralbaserte, holdt sine konstituerende møter i Minneapolis-St. Paul.²¹

En annen grunn til at tvillingbyenes rolle som hovedstad for norskamerikanere ble viktigere, var at kontakten mellom gamlelandet og det utflyttede Norge ble utvidet og forsterket i denne perioden. Minneapolis-St. Paul ble fast stoppested for grupper på turné og prominente personer fra Norge, så vel som fra andre deler av det norske Amerika. Dette forsterket muligheten til å holde debatter om kontroversielle saker for den etniske gruppen i byene. For eksempel kom avholdsledere fra Norge og foreleste om avholdsbevegelsen i hjemlandet. Disse lederne tok også imot gjenbesøk i Norge. Kvinnesaken blant skandinaver i tvillingbyene fikk impulser fra Norge, men ga også impulser den andre veien. Aasta Hansteen, bosatt i Boston i noen år, foreleste i byene, og lokale kvinner som var medlemmer i *Scandinavian Women Suffrage Association* i Minneapolis, stiftet i 1907, holdt kontakt med feminister i Norge.²²

Det var flere grunner til at båndene over Atlanterhavet ble styrket. Hjemlandets fredelige løsrivelse fra Sverige i 1905 ble mottatt med stor glede

21 Mauk 2014: 195–226, især 210–212.

22 Lovoll 1984: 155. Draxten 1976: 3–8, 21–26, 31–34, 338–346. Øverland 1996: 157–169. Bakken 1998: 130–132. Stuhler 1995: 42–44, 47–50.

over hele det norske Amerika. Mange reiste hjem i løpet av året, hvor deres velstand og selvsikkerhet ble lagt merke til. Andre norskamerikanere satte snart i gang med prosjekter knyttet til grunnlovsfeiringen i 1914. Gjennom etableringen av *Det norske selskab i America* i 1908 ble Minneapolis et senter for bevaring av kulturelle kontakter med Norge og kulturarven fra hjemlandet. I Oslo diskuterte en prestisjefylt gruppe fra byens politiske og økonomiske elite hvordan forholdet til det utvandrede Norge best kunne styrkes. Med det som utgangspunkt stiftet de *Nordmanns-Forbundet* (NF) i 1907. Siden langt flere utvandrede nordmenn var bosatt i USA enn i noe annet land, var det forståelig at mesteparten av organisasjonens virke ble rettet mot arbeidet for å knytte sterkere bånd til norskamerikanerne. En del av forbundets tidlige prosjekter involverte samarbeid med den etniske gruppens organisasjoner og institusjoner i og rundt tvillingbyene. I 1909 var for eksempel den største enkeltstående gruppen i NF medlemmer av SoNs losjer i Minneapolis-St. Paul.²³

Den offisielle kontakten med hjemlandet fant sted i St. Paul fordi Norge plasserte landets konsulat for Midtvesten i Minnesotas hovedstad. Konsul Engelbrecht H. Hobe, en velstående norskfødt trelasthandler, spilte en viktig rolle i byggingen av kulturelle bånd mellom norskamerikanere og nordmenn i årene like før grunnlovsjubileet i 1914. Han organiserte en storslagen innsamling fra akademikere i USA som hadde studert ved Universitetet i Oslo, til ære for universitetets 100-årsjubileum i 1911. Norskamerikanere med suksess kunne på denne måten gjøre ære både på seg selv og den utdannelsen de hadde fått i Norge. Resultatet var en gave på vel 57 000 kroner fra 134 norskamerikanske akademikere. Gaven ble høytidelig overlevert under jubileumsmarkeringen, og ble brukt til byggingen av universitetets elegante aula på Karl Johans gate i Oslo. En *tabula gratulatoria* med navn og grad til alle bidragsyterne ble trykt for anledningen, og ble publisert både i Oslos og tvillingbyenes aviser.²⁴

I et pent strøk i St. Paul kjøpte konsul Hobe en flott viktoriansk villa, Solheim, som tjente som residens for prominente besøkende fra Norge, som høytstående geistlige og stortingsrepresentanter. Solheim ble et sted hvor en transatlantisk norsk elite kunne delta på gallamiddager og finne passende overnattingsmuligheter. I tillegg samarbeidet konsulatet med Sønner av Norge,

23 Lovoll 2013: 8, 21–22, 32–33, og Lovoll 1984: 297–298.

24 Lovoll 1984: 156–158. «*Universitets-Mindegaven*», Utenriksdepartementets arkiv, Konsulat i St. Paul, Box 42. Intervju med Bjarne Grindem, tidligere generalkonsul i Minneapolis-St. Paul, 25. mai 1999.

Nordmanns-Forbundet, Det Norske selskap og Den norske Amerikalinjes regionale hovedkvarter i Minneapolis for å legge til rette for gruppereiser fra byene og Midtvesten til Norge. I anledning det norske grunnlovsjubileet i 1914 førte dette samarbeidet til det som samtiden kalte «den store hjemkomsten». Omtrent 20 000 norskamerikanere reiste over havet til sine hjemsteder i gamlelandet i løpet av jubileumsåret.²⁵

En kort sammenligning av de to store jubileene som ble arrangert i Minneapolis-St. Paul, grunnlovsjubileet i 1914 og 100-årsjubileet for den norske innvandringen i 1925, illustrerer hvordan byenes norskamerikanske samfunn endret karakter. Begge var transatlantiske feiringer, men de var til minne om ulike hendelser knyttet til forskjellige historiske prosesser på hver sin side av havet. Eidsvollsjubileet i 1914 fikk en distinkt profil fordi det var den første viktige anledningen hvor den norske hovedstaden offentlig presenterte det norske Amerika, med fokus på hva utvandrede nordmenn hadde oppnådd i USA. I en egen paviljong under jubileumsutstillingen i Oslo demonstrerte de hvordan emigrantene og deres etterkommere bevarte norsk kultur i Amerika. Besøkende fra tvillingbyene oppdaterte med stolthet sin kunnskap om framskritt i samtidens Norge. Den gjensidige respekten økte da religiøse, politiske og økonomiske delegater fra Norge deltok under jubileumsmarkeringene i Minneapolis-St. Paul. Den etniske gruppens feiringer i 1914 var for det meste drevet fram av ledere fra den norskfødte generasjonen, og ble et slags farvel til immigrantsamfunnet i byene, fordi yngre, engelsktalende generasjoner var i ferd med å overta videreutviklingen av gruppens liv.²⁶

Fordi første verdenskrig brøt ut bare noen uker etter feiringene i hjemlandet, måtte mange norskamerikanere skynde seg hjem mens det ennå var trygt å krysse Atlanterhavet. I tvillingbyene, som andre steder i USA, ble offentlige holdninger til fremmede og det å gi uttrykk for ikke-amerikansk etnisk tilhørighet gradvis mer mistenkeliggjort fra 1914 til 1917. Mange amerikanere var redde for den nasjonale sikkerheten, og mente landet burde støtte Storbritannia mot Tyskland. Det ryktes at byenes og regionens befolkning med skandinavisk bakgrunn ønsket nøytralitet, og at norskamerikanere især kunne bli påvirket av Norges nøytrale utenrikspolitikk.²⁷

25 Intervju med døtrene til byenes norske konsul, Alice Olsen and Ruth Peiper, 15. desember 15, 1998; Lovoll 2013: 46–48.

26 Schultz 1995: 15–19. Lovoll 1984: 281–282, 300–303.

27 Chrislock 1981: 12–18, 76–77.

I praksis var den skandinaviske opinionen i USA delt før landet kom med i krigen. *Minneapolis Tidende*, den største norskspråklige avisen i tvillingbyene, erklærte tidlig sin støtte til kampen mot tyskerne, særlig etter deres ubåtangrep mot norsk og amerikansk skipsfart. Derimot kritiserte lokale fagforeningsblad, og især den sosialistiske norskspråklige avisen i Minneapolis, *Gaa Paa*, økonomiske krefter som de mente lå bak og forårsaket krigen. Etter at USA erklærte krig, ble *Gaa Paa* og andre fremmedspråklige aviser på venstresiden sensurert, økonomisk belastet gjennom regler som krevde engelsk oversettelse, og bannlyst av det amerikanske postvesenet. På motsatt side gjorde mange av byenes norskamerikanske menigheter, fritidsorganisasjoner og politiske ledere det offentlig kjent at de støttet USAs krigsinnsats. Lister over unge menn og kvinner som gjorde militærtjeneste, ble annonsert og publisert i kirkeblad og aviser.²⁸

Frykten for illojale etniske grupper og for represalier fra opphissede patriotiske elementer skapte en opphetet stemning og overreaksjoner. Trykket fra amerikanske patrioter var så sterkt at generalforsamlingen i den norsk-lutherske kirken i Amerika i 1917 bestemte seg for å droppe ordet «norsk» i navnet. Men motreaksjonen fra norskspråklige aviser i USA og leserbrev var så overveldende at kirken på følgende generalforsamling gjorde vedtak om å gå tilbake til det opprinnelige etniske navnet. Spesielt i «hjertelandets hjerte» (*the heart of the heartland*) i Minneapolis-St. Paul, hvor den norskamerikanske befolkningen var så dominerende, var den etniske gruppen ikke villig til å dempe sin stolthet over det norskamerikanerne hadde oppnådd siden 1825.

Anti-immigrantstemningen vedvarte etter krigen. Den var påvirket av de voldsomme offentlige diskusjonene som fulgte kongressens lovvedtak fra 1921 og 1924, som sterkt begrenset immigrasjon, også fra de nordiske landene. I 1925 var overgangen til et tredjegerasjons norskamerikansk samfunn fullført. Dessuten var byenes «nordmenn» stolte over deres bidrag i krigsårene. Følgelig ble jubileumsfeiringene i 1925 mer amerikanske, både språklig og gjennom eksplisitte USA-patriotisme. Ikke bare var anledningen en hendelse i amerikansk historie, starten på norsk innvandring i 1825, men kjernen i minnemarkeringen var hvordan generasjoner av immigranter hadde blitt amerikanske. Derfor var det svært passende at en stor del av feiringen ble holdt på

²⁸ Kildene for dette og det neste avsnittet er Chrislock 1981: 52–53, 66, 72, 82–87. Lovoll 2010: 262–266.

engelsk, og at det viktigste som skjedde, var at president Calvin Coolidge tok imot invitasjonen til å være festtaler, og proklamerte at norskamerikanerne hadde blitt gode – kanskje de beste – amerikanere.²⁹

Den fjerde samfunnsfasen: Et godt etablert, men utfordret etnisk samfunn, 1925-1940

Store endringer og ustabilitet førte til raskere amerikanisering i denne perioden. De som gjorde militærtjeneste, kom hjem med erfaringer som endret dem. De hadde jobbet i nye yrker, vært i kontakt med europeiske samfunn og blitt militærkolleger med folk fra andre deler av USA. Mange hadde blitt vant til perspektiver som var mye bredere enn dem de hadde fra sin egen etniske gruppe. Følgelig var det lettere for dem å gå nye veier etter hjemkomsten. De flyttet til nye deler av Minneapolis-St. Paul eller til forstedene. De skiftet jobb eller utdannet seg videre. Det giftet seg med representanter for andre befolkningsgrupper. I alt dette var de lik millioner av andre amerikanere som returnerte til det sivile liv.

Krigen hadde skapt økonomiske behov og inflasjon som førte til problemer i årene som fulgte. Samtidig som veteranene kom tilbake til tvillingbyene, forsvant flesteparten av arbeidsplassene i den lokale våpenindustrien. På samme tid falt prisene brått på jordbruksprodukter som ble raffinert og distribuert i byene. For to store lokale økonomiske motorer, hvetemelproduksjonen og trelastindustrien, begynte en lang tilbakegang samtidig med krigsutbruddet. Lenge før krakket i 1929 følte folk i tvillingbyene en voksende tendens i retning av trangere tider. Disse økonomiske endringene, sammen med opplevelsene under krigen, styrket kraftig den amerikanske delen av kulturen til byenes norskamerikanere.³⁰

Andre aspekter ved 1920-årenes Minneapolis-St. Paul markerte også en ny fase i den etniske gruppens liv. Den overveldende anerkjennelsen gruppen fikk fra lokale og regionale myndigheter under jubileet i 1925, ga tvillingbyenes norskamerikanere en prestisje som var god å ha. Men i disse årene var det også mange i USA som støttet lover som reduserte innvandringen til et vesentlig lavere nivå. Gruppen kunne ikke lenger håpe på å fornye seg gjennom

29 Schultz 1995: 51, 60.

30 Blegen 1963: 481-482. Kane og Ominsky 1983: 119-120, 158-159.

innvandring fra Norge. Dessuten stoppet innflytting fra regionen nesten helt opp i 1930-årene. Den demografiske situasjonen var drastisk endret. Også forbudet mot alkoholholdige drikkevarer (*prohibition*) satte sitt preg på denne samfunnsfasen. I intervjuer har eldre norskamerikanere fortalt historier om økt kriminalitet i byene og foreldrenes bekymringer for at barna deres skulle bli lokket til ulovlig produksjon og salg av sprit.³¹

Denne faren ble overskygget av børskrakket. Den finansielle krisen nådde byene i 1930. Wilbur B. Foshays finansielle imperium kollapset, og områdets første og mest kjente skyskraper, *Foshay Tower*, ble solgt på grunn av konkurs. I de første årene etter dette gikk arbeidsledigheten sterkt opp, og mange klarte ikke å betjene gjelden på hus og annen eiendom. Historier overlevert gjennom generasjoner i norskamerikanske familier gir et innblikk i hvordan krisen artet seg: Først brukte de opp sparepengene mens de forgjeves søkte jobb. Deretter gikk de til slektninger, og kanskje nære venner, for hjelp. Hvis nøden og behovet for mat og husly krevde det, gikk de til sitt eget etniske samfunns velferdsinstitusjoner, som kirkene og sykehusene. Kun etter at alle de norskamerikanske kanalene var benyttet (noe som i økende grad skjedde fra 1933 til 1936), ba de om assistanse fra det offentlige – fra byen, delstaten og det nasjonale *New Deal Relief Program*.

Den langvarige økonomiske krisen tvang etniske institusjoner med begrensede midler til å finne overlevelsesstrategier. *Minneapolis Tidende*, en av de tre største norskspråklige avisene i USA, klarte ikke å få ned kostnadene tilstrekkelig, selv om den sluttet med daglige utgivelser. I 1935 stengte avisen dørene. I det følgende gis noen eksempler på hvordan det etniske samfunnets institusjoner overlevde. Flere av kirkene gikk sammen og delte kostnader i forbindelse med gudstjenester, sakramenter og søndagsskoler. Fordi både *Den norske Mindekirken* (1922) og *Sønner av Norge* satte bevaring av fedrearven svært høyt, var det etniske forsikringsselskapet villig til å gi *Mindekirken* et langtidslån, slik at kirken skulle klare å betjene bygningsgjelden sin. *Augsburg Seminarium* med sin høyskole kuttet ned på dyre aktiviteter og programmer, men størrelsen på årskullene gikk likevel opp, fordi *Augsburg Seminarium*

31 Diskusjonen om alkoholforbudet og 1930-årenes lange lavkonjunktur i Twillingbyene er basert på Maccabee 1991: 88–91, 160–163; intervju med Ione Kadden, 17. november 1998; Dolores King, 16. mai 1999; Ardis Munther, 26. oktober 1998; Lorraine Ofstie, 22. mai 2000; Mary Ann Olsen, 11. mai 1999; Joel Torstenson, 27. april 1999; og Jorunn Wolden, 19. april 1999. Kane og Ominsky, 121–122, 157–159, 167–168, 172–173, 188, 191–200. Blegen 1963: 521–524, 530.

holdt skolepengene på et lavt nivå. Mange ønsket å utdanne seg til en sikrere framtid når krisen var forbi.³²

«De harde tidene knyttet oss sammen», sa en norskamerikansk kvinne som opplevde den lange lavkonjunktorens prøvelser. Den samme oppfatningen kom til uttrykk i alle intervjuer med veteraner som selv hadde opplevd eller blitt fortalt historier om 1930-årene. Minnene ble satt i et noe heroisk lys. De husket gjerne det mest positive fra denne vanskelige tiden.

Byenes norskamerikanske samfunn opplevde en oppblomstring av aktiviteter på tross av den nye demografiske situasjonen og de økonomiske omstendighetene. De etablerte lokale norskamerikanske lederne satset på prosjekter som kunne aktivisere veteraner i gruppen i arbeidet med å overføre fedrearven til yngre generasjoner. Et viktig fellesprosjekt til paraplyorganisasjonen *Det Norske Nasjonalforbund i Minneapolis* var en *Norsk Storfest* i 1930. Dette var en hel ukes feiring til minne om kristningen av Norge 900 år tidligere. Poenget var å gjøre tidlig norsk historie kjent blant yngre generasjoner og å gi dem grunn til å være stolte over hjemlandets lange tradisjoner. Inkludert i festivalen var en tredagers sangerfest med mange mannskor som fremførte nasjonalromantisk musikk av komponister som Halfdan Kjerulf, Rikard Nordraak og Edvard Grieg.³³

En annen aktivitet fokuserte på å gjøre det allment kjent og godtatt at Leiv Eiriksson, ikke Columbus, «oppdaget» Amerika. Nasjonalforbundets ene mål med dette prosjektet var å få en Leiv Eiriksson-dag offisielt anerkjent av delstaten og nasjonalstaten USA. Kampanjer ble iverksatt over hele det norske Amerika. I Minnesota ble en offentlig Eiriksson-dag innført i 1931. Da utvidet kampanjeledelsen «dagen» til en Leiv Eiriksson-festival. De satte også et nytt mål – å få Minnesota til å reise en stor statue av Eiriksson på delstatens *Capitol*, et parkområde. Det fikk de ikke til i denne perioden, men i 1935 underskrev President Roosevelt kongressens lovforslag om en nasjonal Leiv Eiriksson-dag.³⁴

32 Blegen 1963: 530–531. Chrislock 1969: 171–173, 177–180. Intervju med Carl H. Chrislock, 16. mai 1999; William Green, 9. mai 2000; og Joel Torstenson, 6. april 1999; Lovoll 2010: 278–279, 313.

33 Kildene for dette og neste avsnitt er: *Det Norske Nasjonalforbund i Minneapolis* 1928: 2–6; Hansen 1956: 182–283, 287–288; og Olson 2013: 152–155, 169–170. *Minneapolis Tidende*, 30. juli 1939; *Nordisk Tidende*, 7. august 1930; «Den norske Storfest 1930, Minneapolis Auditorium, Den 10de og 11th Juni» og «29de juli - 29de juli 1930 - 'Fram, kristmenn, krossmenn, kongsmenn,' St. Olavsfest, Olsokkvelden» (program for høymesse i Minneapolis).

34 Olson 2013: 175–176; Hansen 1956: 287–290.

Imens drev det lokale Nasjonalforbundet med flere andre prosjekter. Det organiserte stil- og deklamasjonskonkurranser på norsk ved flere av byenes videregående skoler. I tillegg støttet Nasjonalforbundet norske klubber og språkundervisningen ved skoler, voksenopplæringsinstitusjoner og universiteter. Aktivistene organiserte også fra 1930 en årlig *Norway Day* (en sommerlig familiepiknik i en lokal park), en tradisjon som holdt seg i mange tiår. I 1932 feiret Nasjonalforbundet 100-årsjubileum for Bjørnstjerne Bjørnsons fødsel. Norskamerikansk ungdom fremførte flere av dikterens arbeider for et stort publikum. Midt i 1930-årene hjalp Nordmanns-Forbundet i Oslo folk i tvillingbyene med å bli kjent med samtidens nordmenn ved å betale reisen til Minneapolis-St. Paul for 26 kjente personer fra hjemlandet. Gruppen av «turister» inkluderte en historiker og andre professorer fra Universitetet i Oslo, en gymnasrektor, en politiker og folk fra forskjellige andre yrker. Poenget var å oppdatere unge norskamerikanere om det moderne Norge og knytte sterkere bånd mellom nordmenn hjemme og ute.³⁵

Høydepunktet for mange i denne brobyggingsprosessen kom med det første besøket av kronprinsparet Olav og Märtha i juni 1939. De kongelige tredagers opphold i tvillingbyene besto av besøk ved en rekke norskamerikanske utdannings-, velferds- og religiøse institusjoner. Kronprinsen holdt taler på engelsk til amerikanske elitegrupper og den norskamerikanske allmennheten på en folkefest på Midway. Det ble også holdt det mange mente ville være den siste massive offentlige gudstjenesten på norsk i tvillingbyene. Besøket markerte et nytt høydepunkt i anerkjennelsen fra Norge, og gjorde hjemlandet levende på en ny måte for mange med norsk bakgrunn i tvillingbyene.³⁶

Denne fjerde fasen i samfunnsdannelsen blant norskamerikanere i Minneapolis-St. Paul viste tre nye utviklingstendenser. Den første var at gruppen på flere måter ble mer amerikanisert. Erfaringene fra militærtjenesten gjorde det lettere for gruppens unge voksne å se utover sin etniske bakgrunn og bli integrert i det amerikanske samfunnet. Også forandringer i den lokale økonomien tvang mange til å gå nye veier for å finne et levebrød, og dette førte ofte til videreutdanning. Gruppens prestisje etter jubileet i 1925 ble satt i

35 Hansen 1956: 318–22, 327–329

36 *Nordmanns-Forbundets Tidsskrift* (Oslo: Norseman's Federation, 1939), 239–243; Hansen 1956: 326–345; Olson, Olson 2013: 179, 184–185; intervju med John Akslen, 18. januar 1999; Alice Olsen og Ruth Peiper, 15. desember 1998; Mary Ann Olsen, 11. mai 1999.

perspektiv gjennom økt amerikanisering kombinert med opphøret av nye innvandringsbølger fra Norge og den omliggende regionen.

Den andre tendensen var at den lange økonomiske krisen knyttet gruppen tettere sammen. Bestrebelsene for å hjelpe hverandre i vanskelige tider gjorde dem mer bevisst på hvem de kunne stole på og søke hjelp hos. Tross alt betydde familien mest, men folk med forbindelser i nettverk og institusjoner fundert på en felles kulturbakgrunn skapte et samarbeid som hjalp de fleste. Krisen varte så lenge at mange måtte henvende seg til amerikanske myndigheter for å få hjelp til slutt, men det var enighet om at dette ikke hadde ødelagt samholdet i gruppen.

I denne situasjonen satte en kjerne av eldre aktivister i gang prosjekter for å overføre fedrearven fra Norge til de amerikanskfødte generasjonene. Festivaler og jubileer til ære for norske kulturhelter og historiske ikoner vant tilhengere blant de yngre. Ledernes innsats skapte den tredje utviklingslinjen. En større del av gruppen ble bevisst på at de *ville* være det vi i dag kaller etniske amerikanere. De ønsket å være både amerikanske og norske – med tilhørighet og sterke bånd i begge kulturer. Ikke alle ble etniske amerikanere. Likevel viste størrelsen på publikumet som samlet seg i interessen for den eldre kjernens prosjekter, at disse klarte å videreformidle arven fra hjemlandet til mange unge norskamerikanere – mennesker som i sin tur kunne fungere som framtidens etniske kjerne.

Oppsummering

Det var store endringer i statusen og rollene til norskamerikanerne i Minneapolis-St. Paul i løpet av de vel 90 årene mellom 1849 og 1940. I den første fasen, mellom 1849 og 1869, var det norskamerikanske samfunnet lite, ustabil og lite kjent blant andre befolkningsgrupper i tettstedene langs Mississippi.

Store immigrasjons- og urbaniseringsbølger endret situasjonen for norskamerikanerne i det som raskt vokste til å bli tvillingbyene Minneapolis og St. Paul mellom 1869 og 1914. Denne fasen kan betegnes som glansperioden. Den skandinaviskættede befolkningen utgjorde nesten halvparten av innbyggerne i Minneapolis og rundt en fjerdedel av innbyggerne i St. Paul. I denne fasen satte nordmenn og svensker virkelig preg på byene.

I løpet av årene 1914–1925 skjedde et generasjonsskifte. Tredje generasjon, dvs. barnebarna til immigrantene, utgjorde nå den langt største gruppen. De aller fleste snakket ikke lenger norsk. De bodde ikke lenger i skandinaviske

distrikter, men var spredt ut over i byene, og stort sett geografisk integrert i resten av den hvite befolkningen. Arbeidsprofilen til norskamerikanerne skilte seg ikke lenger fra resten av den hvite befolkningen i byene.

Samtidig ble tvillingbyene Minneapolis-St. Pauls i økende grad anerkjent som en slags hovedstad for det norske Amerika. Ledende personer og miljøer i hjemlandet fikk øynene opp for dette etter 1900. Det skjedde spesielt gjennom feiringen av 100-års jubileet for den norske grunnloven i 1914 og 100-års jubileet for norsk innvandring til USA i 1925.

Den siste samfunnsfasen som omtales i denne artikkelen, er årene mellom 1925 og 1940. I denne fasen møtte de norskamerikanske miljøene store utfordringer. Anti-immigrantholdninger ble videreført fra forrige periode. Lovgivningen gjorde samtidig slutt på masseinnvandringen til USA. Dette betydde at nye krefter ikke lenger ankom USA slik som tidligere. Lederne, som tilhørte den eldre generasjon, måtte derfor finne nye måter å formidle og videreføre hjemlandets kulturarv på. Til tross for økonomiske krisetider gjennomførte disse lederne en serie prosjekter. De førte til stor lokal oppmerksomhet omkring ikoniske norske kulturhelter som Leiv Eiriksson, Edvard Grieg, Bjørnstjerne Bjørnson og Roald Amundsen. Prosjektene bidro til å bevare det unikt sterke skandinaviske preget i Minneapolis-St. Paul, selv om en økende amerikanisering trakk i motsatt retning og vanskeliggjorde ønsket om å bevare en norskamerikansk identitet.

Gjennom de fire fasene som her er gjennomgått, søkte norskamerikanere å finne samfunnsformer som kunne hjelpe dem til å klare seg best mulig gjennom skiftende forhold. Små tettsteder langs Mississippielven vokste raskt til moderne storbyer. De norskamerikanske innbyggerne i tvillingbyene måtte gi plass til nye landsmenn som flyttet inn fra regionen eller kom direkte fra Norge. I tillegg kom mange andre innvandrere fra ikke-nordiske land. Nasjonale og internasjonale kriser krevde militærtjeneste, endret økonomien og de økonomiske mulighetene i byene. Dette er faktorer som er med på å forklare utviklingen av de norskamerikanske miljøene i Minneapolis-St. Paul.

Litteratur

Anderson G. og Woolworth, A. (red.), (1988). *Through Dakota Eyes: Narrative Accounts of the Minnesota Indian War of 1862*, St. Paul: Minnesota Historical Society. [heretter MHS]

- Anderson, G. (1997). *Kinsmen of a Different Kind: Dakota-White Relations in the Upper Mississippi Valley, 1650–1862*, St. Paul: MHS.
- Bakken, A. (1998). «Our Country Gives Us the Vote – America Refuses It: Norwegian-American Suffrage Workers in Brooklyn and Minneapolis, 1880–1920 and their Gendered Sense of Ethnicity». Masteroppgave i engelsk, NTNU.
- Blegen, T. (1963). *Minnesota, A History of the State*, Minneapolis: University of Minnesota.
- Chrislock, C. (1969). *From Fjord to Freeway: 100 Years – Augsburg College*, Minneapolis: Augsburg College.
- Chrislock, C. (1981). *Ethnicity Challenged: The Upper Midwest Norwegian-American Experience in World War I*, Northfield, MN: NAHA.
- Chrislock C. (1984). «Profile of a Ward Boss: The Political Career of Lars M. Rand», i Odd S. Lovoll, red., *Scandinavians and Other Immigrants in Urban America: The Proceedings of a Research Conference, October 26–27, 1984*, Northfield, MN: Saint Olaf College Press.
- «Den norske Storfest 1930, Minneapolis Auditorium, Den 10de og 11th Juni»; «29de juli - 29de juli 1930 – ‘Fram, kristmenn, krossmenn, kongsmenn’ St. Olafsfest, Olsokkvelden» (program, høymesse i Minneapolis).
- Det Norske Nationalforbund i Minneapolis (1928). «Aarsberetning for 1927–1928», Minneapolis: The Norwegian National League.
- Draxten, N. (1976). *Kristofer Jansen in America*, Northfield, MN: NAHA, 1976.
- Erikson J. og Erikson, L. J. «Scandinavian Methodist Episcopal Church, St. Paul, MN, Members, 1853–1860», i Archives of the Minnesota Annual Conference of the United Methodist Church, Minneapolis.
- Federal Census Manuskripter, 1880, 1900 og 1920 for Minneapolis-St. Paul, systematiske utvalg på 10 og 20 prosent utført av Tvillingbyprosjektet (Twin City History Project), i samarbeid med Universitetet i Minnesota, Historisk institutt, Det nord-amerikanske befolkningsprosjektet.
- Foner, N. (2000). *From Ellis Island to JFK: New York's Two Great Waves of Immigration*, New Haven og New York: Yale University Press og Russell Sage Foundation.
- Gilman, R. (1998). «Territorial Imperative: How Minnesota Became the 32nd State», *Minnesota History*, vinter 1998–99, 56/4.
- Gilman, R. (1991). *The Story of Minnesota's Past*, St. Paul: MHS.
- Hansen C. (1956). *My Minneapolis, A Chronicle of What has been Learned and Observed about the Norwegians in Minneapolis through One Hundred Years*, Minneapolis: forfatterens forlag.
- Hansen C., tale (1918). maskinskrevet manuskript, uten tittel, s. 9 i Carl Gustav Otto Hansen Papers (P543), Norwegian-American Historical Association Archives, Northfield MN. På side 9 forklarer Hansen at norskamerikanske ledere har bedt ham å slutte å omtale deres samfunn i byene som en «koloni».
- Holand, H. (1908). *De Norske Settlementers Historie*. Ephriam, Wisconsin: forfatterens forlag. 375–378.

- Intervju med John Akslen, 18. januar 1999; Eunice Baker, 12. juni 2000; Carl H. Chrislock, 16. mai 1999; William Green, 9. mai 2000; Bjarne Grindem, 25. mai 1999; Ione Kadden, 7. november 1998; Dolores King, 25. mai 1999; Ardis Munther, 26. oktober 26, 1998; Lorraine Ofstie, 22. mai 2000; Alice Olsen og Ruth Peiper, 15. desember 1998; Mary Ann Olsen, 11. mai 1999; James Stolpestad, 10. mars 2012; Joel Torstenson, 27. april 1999 og Jorunn Wolden, 19. april 1999.
- Kane, L. og Ominsky, A. (1983). *Twin Cities: A Pictorial History of Saint Paul and Minneapolis*, St. Paul: MHS.
- Lovoll, O. (1984). *The Promise of America*, Minneapolis: University of Minnesota.
- Lovoll, O. (2009). *Celebrating a Century: Nordmanns-Forbundet and Norwegians in the World Community 1907–2007*, Oslo: Nordmanns-Forbundet.
- Lovoll, O. (2010). *Norwegian Newspapers in America: Connecting Norway and the New Land*, St. Paul: MHS.
- Maccabee, P. (1991). «Alias Kid Cann,» i *Mpls-St. Paul*, Bd. 19, nr. 11 (november 1991).
- Mauk, D. (2005). «*Norskdommens Høydepunkt, 1880–1914: the Golden Age of the Immigrant Community in Minneapolis-St. Paul*», i *Norwegian-American Essays, 2004*, Oslo: NAHA-Norway og Norwegian Emigrant Museum.
- Mauk, D. (2011). «Finding their Way in the City: Norwegian Immigrant Women and their Daughters in Urban Areas», 119–154, i *Norwegian American Women: Migration, Communities and Identities*, Betty A. Bergland og Lori Ann Lahlum, red., St. Paul: MHS. Tabel 4.4., 138–139.
- Mauk, D. (2012). «The Basis for Pan-Scandinavian Cooperation in Minneapolis-St. Paul: Nordic Involvement in American Politics Prior to 1930», i *Norwegians and Swedes in the United States. Friends and Neighbors*, P. Anderson og Dag Blanck, red., St. Paul: MHS.
- Mauk D. (2014). «Norwegian-Americans in Minneapolis-St. Paul, 1945–75: Transformed by the Continuing Journey», i *Norwegian-American Essays 2014*, Oslo: Novus Press.
- Minneapolis Tidende*, 30. juli 1939.
- Nordisk Tidende*, 7. august 1930.
- Norlie, O. (1925). *History of the Norwegian People in America*, Minneapolis: Augsburg Publishing House.
- Nordmanns-Forbundets Tidsskrift*, Oslo: Norseman's Federation, 1939.
- Olson, D. (2013). *Vikings across the Atlantic: Emigration and the Building of a Greater Norway, 1860–1945*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2013), 94–95.
- Qualey, C. (1938). *Norwegian Settlement in the United States*, Northfield, MN: NAHA.
- Rice, J. (1981). «The Swedes», i J. Holmquist, red., *They Chose Minnesota: A Survey of the State's Ethnic Groups*, St. Paul: MHS.
- Schultz, A. (1995). *Ethnicity on Parade: Inventing the Norwegian American through Celebration*, Amherst: University of Massachusetts Press.
- Shutter, M. (1923). *History of Minneapolis, Gateway to the Northwest*, Bd. I, Minneapolis: S.J. Clarke Publishing Company.
- St. Paul City Directory, 1858–1859*, St. Paul: Newson and Barton.

- St. Anthony and Minneapolis City Directory 1859–1860*, Minneapolis: H. E. Chamberlin. State of Minnesota (1958). 100-års jubileumspapirer, «Known Military and Civilian Dead during the Minnesota Sioux Massacre in 1862» typeskript uten år, Alan Woolworth, red. Steffens, L. (1904). *The Shame of the Cities*, New York: Hill and Wang.
- Stuhler, B. (1995). *Gentle Warriors: Clara Ueland and the Minnesota Struggle for Woman Suffrage*, St. Paul: MHS.
- Söderström A. (1899, 2011). *Minneapolis Minnen. Kulturhistorisk Axplockning från Qvarnstaden vid Mississippi*, Minneapolis: forfatterens forlag, 1899; Nabu Public Domain Reprints, 2011.
- U. S. Census of Population, St. Paul og Minneapolis, 1880, 1890, 1900, 1910, 1920.
- Williams, J. (1876). *A History of the City of St. Paul and of the County of Ramsey, Minnesota*, St. Paul: MHS, 1876.
- Øverland, O. (1996). *The Western Home: A Literary History of Norwegian America*, Northfield, MN: NAHA.
- Øverland, O. (2004). «Becoming White in 1881: An Immigrant Acquires an American Identity», *Journal of American Ethnic History*, 23/4, Summer, 2004.